

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора мистецтвознавства
Приймича Михайла Васильовича
на дисертацію Береговської Христини Олександрівни**

**ТВОРЧИСТЬ ВАСИЛЯ КУРИЛИКА
(СЕРЕДОВИЩЕ, АРХЕТИПИ, СТИЛІСТИКА)
подану до Спеціалізованої вченої ради Д 35.103.01
у Львівській національній академії мистецтв
на здобуття наукового ступеня доктора мистецтвознавства
за спеціальністю 17.00.05 – образотворче мистецтво**

Дисертаційне дослідження Христини Береговської є самостійною науковою роботою, у якій лише сам зібраний матеріал засвідчує великий інтерес дослідниці до постаті та творчості відомого митця Василя Курилика. Виклад матеріалу виразний, емоційний, що засвідчує не випадковість для дослідниці цієї теми, а життєвий шлях художника та тематика його творів стали своєрідними дороговказами, які визначали принципи дослідження. Тобто, говоримо про чудове володіння дослідницею фактажем, який і зумовив спосіб розкриття. Особливого схвалення заслуговує те, що Христина Береговська прагне не тільки до максимальної систематизації та аналізу зібраного матеріалу, але намагається знайти світоглядні ключі, які б допомогли визначити місце та роль Василя Курилика не тільки у контексті культурного спадку Канади, але і сучасної української культури.

Немає сумнівів, що актуалізація досягнень українців поза межами України має неабияку цінність на шляху пошуку, розвитку і модернізації сучасного українського суспільства. Адже, на жаль, залишаються невирішеними проблеми в українській гуманітарній науці, які так і не пережиті за тридцять років. Зокрема сьогодні можемо спостерігати підвищену увагу до збереження та розвитку неповторності української

культури, що є важливим для всякої нації, проте, у силу інерційності освітніх парадигм, такі намагання нерідко набувають ознак ізоляціонізму, не сприйняття жодних впливів. А з іншого боку – захоплення новітніми ідеями без критичного їх осмислення часто призводить до хворобливої втечі від власної культури у комфортніше середовище кон'юнктурних пріоритетів загалом. Вивчення діяльності українців у різних країнах світу розкриває перед нами реакцію людей з однаковими цінностями, стереотипами мислення та культурними кодами у різноманітних культурних та географічних ситуаціях, що може допомогти у розумінні сучасних викликів, які з'являються через глобалізаційні процеси та інформаційні технології. Дозволимо собі сказати, що можемо розглядати життя українських митців у середовищі інших культур як своєрідну лабораторію адаптації новітніх та/або чужих впливів на формування індивідуального мислення людини при збереженні нею своєї неповторної ідентичності. Дослідження життя і творчості Василя Курилика можемо розглядати саме у такому контексті, що, очевидно, робить представлену до захисту працю особливо цікавою та актуальною для формування мистецького середовища сучасної України. З цього огляду дослідження Христини Береговської варте особливої уваги та є абсолютно на часі.

Захоплює пристальна увага дослідниці до персони митця, на його глибинних переживаннях, які знайшли свій вираз у його висловленнях та його малюнках. У дослідженні дуже цікава спроба провести читача стежками незбагненого світу душі Василя Курилика, що додає праці важливого емоційного забарвлення, без якого неможливо уявити жодну творчість, а наука, як відомо, також творчість. Проникнення в життя художника допомагає дослідниці глибше розуміти суть художніх прозрень майстра як у канві у кожній серії композицій, так і у формі окремих творів. Христина Береговська намагається всебічно розглянути цілий ряд проблем життя української емігрантської спільноти, зокрема вказуючи на проблему комплексів, наприклад, комплекси меншовартості, які нерідко обумовлювали

не тільки окремі особистості, але і цілі групи переселенців.

Окремо хочемо зупинитися на цінності цієї роботи з огляду на її контент, який сформований завдяки використанню великого масиву англомовної літератури (нараховуємо 572 позиції), що нам говорить про новий етап у розвитку українського мистецтвознавства, коли дослідження без модерних світових джерел буде уявити складно. А нові покоління українських науковців, володіючи мовами, будуть легко контактувати у відкритому просторі актуальних теорій, водночас отримуючи можливість повному бачити і власні культурні процеси. Поряд із використанням іншомовної літератури дослідниця вказує, що у праці, на відміну від англомовних дослідників, використано українські дослідження (С.43), які були невідомі іноземцям (через мову), що суттєво доповнило цю працю і робить її положення цінними не тільки для українського мистецтвознавства.

Зі сказаного бачимо, що тема поданої до захисту дисертації, породжена актуальними питаннями в українській гуманітарній науці та мистецтвознавстві зокрема. Тут зроблено спробу простежити персональні трансформації особистості у складному світі конкуренції через призму життя і творчість відомого в Канаді та англомовному світі художника українського походження Василя Курилика. У цьому ж контексті особливої цінності набувають додатки, які увиразнюють та підкріплюють дослідження. Особливо цінними є спогади про митця з уст рідних близьких та знайомих, що наповняє особливою реальністю цю постать.

У дисертації Христина Береговська формулює об'єкт і предмет дослідження, хронологічні та територіальні межі, виходячи з поставлених завдань та конкретних творів, обґрунтовує причини використання загальнонаукових методик та методичних засад мистецтвознавства. Робота Христини Береговської складається зі вступу, п'ятих розділів, висновків, списку використаних джерел, який нараховує 821 позицію. Обсяг основного тексту складає 332 ст., а також дисертація містить чотири додатки: Додаток А Перелік ілюстрацій, що складається 194 позицій; Додаток Б Спогади

сучасників художника – 63 інтерв'ю; Додаток В Персональні та групові виставки; Додаток Г Список публікованих праць за темою дисертації та апробація результатів дослідження, яка складається з 29 позицій.

Перший розділ «Аналіз літератури, джерела та методи дослідження» присвячений вивченню літературних та інших джерел, які стосуються життя та творчості Василя Курилика. Особливої уваги заслуговують власні польові дослідження, інтерв'ю з сучасниками художника та ретельна систематизація творів майстра, а також його виставок. Вагомою базою дослідження є кропітка робота в архівах Англії, Канади, а також широке залучення родинних фото та документальних матеріалів. У підрозділі обґрунтовано методологічну базу та понятійний апарат, аргументовано пояснено принципи та особливості застосованої методології.

«Формування творчої особистості Василя Курилика в культурно-мистецькому середовищі» розкривається у другому розділі, що складається з чотирьох підрозділів, у яких висвітлюються особливості релігійного та культурного середовища українців Канади, де зростав майбутній майстер; пошуки власного творчого обличчя через навчання в Мексиці; внутрішній конфлікт та індивідуальні прозріння у Англії і, насамкінець, місце та роль художника у полікультурному середовищі Канади. Зазначений розділ особливо хочемо виділити через його логіку і послідовність викладу, де відображена велика історія маленької людини, що народилася в українській селянській (фермерській) родині на канадській землі.

Третій розділ «Філософсько-теологічні та соціально-психологічні засади у творах Василя Курилика» складається з трьох підрозділів, у яких робиться спроба розкрити психологічно-теоретичні витoki ідей, сюжетів та форми в образотворчому мистецтві художника. У першому підрозділі зроблено спробу розкрити екзистенціалістичну платформу малярства майстра. Хоча слід було б говорити про особливості відображення ідей екзистенціалізму як зовнішніх подразників, що проявлялися у творах В.Курилика через «деградації особистості та суспільну кризу». Також

зроблено спробу типологізації образів з релігійною тематикою та знайти форми проявлення ідеї архетипів у образній системі художника.

Четвертий розділ «Художня мова та змістові мистецькі моделі В.Курилика» складається з двох підрозділів, де зроблено спробу з'ясувати роль синтезу мистецтва у формуванні образної системи художника та зроблена спроба окреслити особливості авторського стилю майстра. Зроблено аналіз різноманітних інтерпретацій творчої манери митця та висловлено власні погляди на явище творчості Василя Курилика.

«Мультикультуралізм і типологія ідентичності в полікультурному середовищі Канади» розглядається у п'ятому розділі, який складається з чотирьох підрозділів. У розділі дослідниця прагне з'ясувати форми внеску різнокультурних спільнот у творення спільної канадської культури та відображення цього процесу у мистецтві Василя Курилика. Величезний інтерес до «іншого», не завжди до кінця зрозумілого, але все ж сповненого людяності, відображають серії робіт, присвячених різним етносам та народам, які спільно творять канадське суспільство. Очевидно, що дослідниця особливо акцентує увагу на творах, які відображають українську ідентичність художника, яка залишалася маловідомою не тільки в Україні, але і Канаді також. Зроблено спробу показати значення ідей і образів дитинства, що проявлялися у формах його творчості.

Попри високі оцінки, на які заслуговує представлена на захист робота, окрім вищенаведеного уточнення хочемо зупинитися на окремих зауваженнях та побажаннях:

З прочитаного матеріалу бачимо, що у дослідженні зроблено спробу розв'язати проблему проявів базових ідей, що були сформульовані різними філософськими течіями кінця XIX – XX ст., які, впливаючи на західне суспільство, могли знайти відображення у творчості Василя Курилика. Проте, на нашу думку, досить складною виглядає спроба трактування окремих ідей у творах художника з позицій екзистенціалізму, адже, наприклад, за Жан-Полем Сартром існування людини передує її сутності і

фактично замінює саму сутність. Останній пропонує бачити людину як емпіричну істоту, яка вилучена з будь-яких систем, наприклад, релігійної. А у дослідженні наскрізно проводиться ідея трактування художника як людини глибокої віри, людини, для якої християнські чесноти стали сенсом життя (с. 46; 147; 152; 167; 269). А особливо, коли окреслюється його погляд на світ: «...він (В. Курилик М.П.) дивиться на світ очима любові і розуміння...» (С.276), що абсолютно відповідає християнській ідеї – «Бог є любов» [1 Ів. 4, 8]. Нам видається, що логічніше було би розглянути релігійну філософію у ХХ ст., особливо філософію католицької церкви, яка, як і екзистенціалізм, розглядала проблему людського буття також. А що саме християнські погляди були частиною ества художника - не викликає сумнівів, про що свідчить проста відсутність підпису на творах, а тільки літера з хрестиком. Не маючи матеріального достатку, він намагається підтримувати нужденних своїми коштами. Тобто, бачимо прагнення втілити формулу св. ап. Павла: «живу вже не я, а Христос живе у мені» [Гал. 2, 20]. Тому, виходячи з поданого матеріалу, можемо сказати, що прослідковуються дві філософські ідеї у житті митця – Маркеа та Христа. Але перша так і не знайшла свого висвітлення, друга ж розглянута дотично. Звісно, не питання мистецтвознавства розглядати релігійні і філософські ідеї, але цьому присвячено розділ.

Друге зауваження фактично впливає з першого побажання, бо, наприклад, ретельніший аналіз філософських ідей дозволив би позбутися деяких суперечностей у трактуванні вихідних позицій творчості митця. Наприклад «...для нього (Василя Курилика М.П.) важливим фокусом був власний егоцентризм...» (С. 310), а уже через десять сторінок читаємо «...де (у творах М.П) був важливий не сам Курилик, а лише сказане чи показане...» (С. 320). Тобто, йдеться про важливі речі для суспільства, що підкреслює ідею служіння через мистецтво. Отже, коли йдеться про інтерпретацію творчості майстра, слід було чіткіше окреслити вихідні позиції, що дозволило б уникнути суперечностей.

І останнє, на жаль, зустрічаємо також деякі недогляди у роботі. Наприклад, коли йдеться про композицію, присвячену місії до гуронів, говориться, що не «...консервативними постреформаторськими теологіями сьомого століття і сзуйтськими місіонерами» (С.273), що, очевидно, слід розуміти як сімнадцяте століття.

Означені побажання та зауваження пов'язані не стільки з питаннями мистецтвознавства, а скоріше з окресленням світоглядної позиції, з якої можна б упевненіше і точніше інтерпретувати творчість В. Курилика. Проте, це жодним чином не перекреслює високої наукової цінності представленого дисертаційного дослідження та наукової якості роботи.

Вважаю, що дисертація Христини Береговської написана на хорошому науковому рівні і є важливим внеском в сучасне українське мистецтвознавство: теоретичні положення у дослідженні характеризуються науковою новизною, основні дисертаційні положення, викладені в авторефераті, аргументовано; дисертаційні відкриття мають вагоме значення для подальшого розвитку мистецтвознавства; основні положення дисертації апробовані. Зміст та виклад автореферату відповідає змісту дисертаційного дослідження.

Автор дисертації Береговська Христина Олександрівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.05 – образотворче мистецтво.

Ужгород, 16 грудня 2021 р.

Доктор мистецтвознавства,
зав. кафедри ДПМ ЗАМ

Михайло ПРИЙМИЧ

підпис Михайла Приймича підтверджую
/ проф. ректор ЗАМ

Іван НЕБЕСНИК